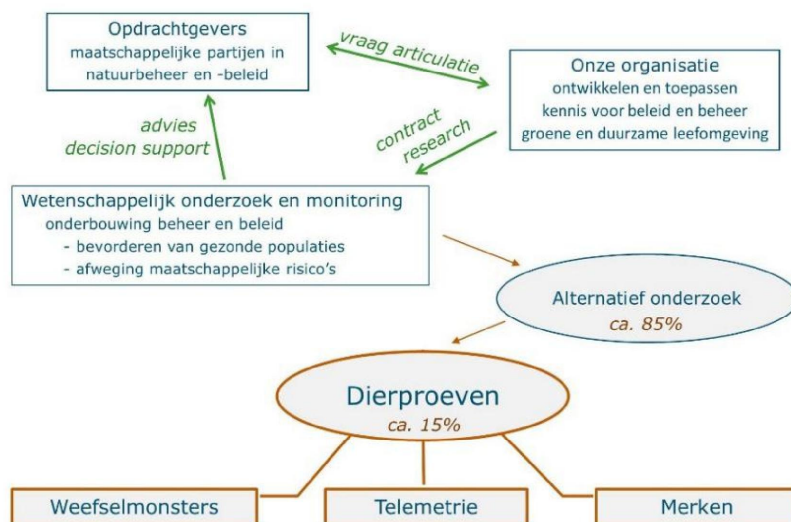

Projectbeschrijving

Onze instelling ontwikkelt hoogwaardige kennis en helpt deze toe te passen om daarmee beleid en beheer voor een groene en duurzame leefomgeving wetenschappelijk te onderbouwen. Vanuit deze missie verrichten wij onderzoek aan inheemse en uitheemse soorten op projectbasis (contract research), vaak in opdracht van de rijksoverheid, provincies en soms lagere overheden of terrein beherende organisaties in het kader van vragen rond natuurwetgeving, beleidsontwikkeling, beleidsevaluatie, verkeersveiligheid, volksgezondheid, landbouwschade, wildbeheer, natuurbeheer of besmettelijke dierziekten (Figuur 1). Het strategisch en toegepast wetenschappelijk onderzoek is gericht op het ontwikkelen van zowel fundamentele als direct praktisch bruikbare kennis, producten en methoden. Voor zover noodzakelijk worden daarbij dierproeven uitgevoerd. Ons onderzoek is gericht op het vergroten van inzicht in de ecologie van dier- en plantensoorten en bedreigingen die de overlevingskansen van populaties kunnen verkleinen. Denk aan de beschermingsprogramma's voor de

buiten verzoek
buiten verzoek
buiten verzoek

Is frequent aanleiding voor onderzoek. De verkregen inzichten worden primair verwerkt in aanbevelingen voor concrete beschermingsmaatregelen, gericht op o.a. het vergroten, verbinden en verbeteren van de kwaliteit van het leefgebied van de soorten en het voorkomen, mitigeren dan wel compenseren van negatieve effecten op populaties voortkomend uit genoemde bedreigingen. Ons onderzoek kan betrekking hebben op zowel doelsoorten van het natuurbeleid, inclusief Natura 2000 soorten, als algemene soorten en exoten, zowel binnen als buiten beschermde natuurgebieden in Nederland.

Figuur 1. Schema van de maatschappelijke inbedding van ons onderzoek, de strategie in het besluiten tot het uitvoeren van een dierproef, en de drie benaderingen voor dierproeven onder deze aanvraag.

Wij vragen daarom een ontheffing aan t.b.v. onderzoek, onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt voor alle inheemse en uitheemse beschermde soorten ter ondersteuning van natuurbeschermingsdoeleinden.

M.b.t. de effecten op de staat van instandhouding van onze handelingen aan alle soorten is uitgangspunt dat ongerief of onnodig lijden ten alle tijden zoveel mogelijk wordt voorkomen en dat een gunstige staat van instandhouding van de populaties en doelstellingen van Natura2000 niet in het geding komt. Dit geldt ook voor soorten die niet beschermd zijn onder de Wnb (hier geldt de zorgplicht). Van te voren wordt een gedegen afweging gemaakt, eventueel in combinatie met in- en externe deskundigen of onze IVD. Mocht onverhoopt toch een negatief effect van het onderzoek op de populatie dreigen te ontstaan dan word het onderzoek herzien of geannuleerd. Welzijnsevaluaties vinden (minimaal) jaarlijks plaats in het kader van de WOD.

Bijkomende overwegingen voor een overkoepelende, breed ingestoken en daarmee beperkt gekwantificeerde projectbeschrijving voor alle inheemse en uitheemse beschermde soorten zijn:

- Mogelijkheid om te kunnen inspelen op spoedeisende vragen (dierziekten, probleemwolf, e.d.); een beperkte, strak afgebakende aanvraag zou slagvaardigheid van onderzoek in dezen belemmeren. Vandaar ook de wens om deze aanvraag voor alle provincies te laten gelden, mede gezien het feit dat veel onderzoek provinciegrens overschrijdend is.
- Ons onderzoek heeft soms tegelijkertijd betrekking op meerdere soortengroepen (bijv. inventarisatie zoogdieren, amfibieën en vissen in een bepaald watergebied), soms gaat het om een vergelijking van methoden/ingrepen (bijv. verspreiding monitoren o.b.v. telemetrie en DNA fingerprinting), of zelfs beide invalshoeken tegelijk. De aanvraag kan daarom niet beperkt worden tot enkele specifieke diergroepen, noch tot één specifiek type onderzoek.
- Gezien het brede werkveld en de grote variëteit in relevante onderzoeksvragen heeft Wageningen University & Research behoefte aan een algemene ontheffing voor de Wet natuurbescherming, in analogie met onze brede projectvergunning onder de WOD.

Het is vooraf niet mogelijk om een nauwkeurige inschatting te geven van het aantal dieren en ongerief voor de looptijd van de aangevraagde vergunning, omdat de vragen die door de verschillende opdrachtgevers in de komende jaren ter beantwoording aan ons voorgelegd worden eenvoudigweg nog niet bekend zijn. Opdrachten uit de markt komen via openbare aanbesteding of via een gerichte acquisitie voort uit klantcontacten waarbij de vragen en kennisbehoefte van opdrachtgever door ons vertaald wordt in een onderzoeksvraagstelling en –aanpak.

- Onze instelling heeft behoefte aan een algemene ontheffing voor de Wet natuurbescherming (zoals voorheen vanuit de rijksoverheid werd verstrekt), in aansluiting op onze reeds vergunde brede projectvergunning onder de WOD.

Afhankelijk van opdrachtgevers en hun afzonderlijke opdrachten kan de toepassing van het onderzoek gericht zijn op de volgende specifieke doelstellingen en vragen:

A. Bescherming van soorten en biodiversiteit in het kader van natuurwetgeving:

- terreingebruik van inheemse en uitheemse soorten (inclusief exoten);
- veranderingen in populatiedichtheden, de genetische vitaliteit van populaties, soorten samenstelling en terreingebruik;
- effecten op ecosystemen en populaties van andere soorten (interacties, predatie, competitie, facilitatie);
- monitoring en screening op ziektes en parasieten om mogelijke negatieve effecten te voorkomen op populaties van andere soorten en maatschappelijke belangen (besmettelijke ziektes, zoönosen).

B. Volgen en evalueren van effectiviteit van compenserende en mitigerende maatregelen in het kader van natuurwetgeving. Dit betreft bijvoorbeeld de monitoring van faunapassages (ecoducten) en de vestiging en terreingebruik van soorten in nieuw aangelegde biotopen. Hierbij gaat het om:

- adviezen over inrichting en beheer gericht op doelsoorten;
- wetenschappelijk onderbouwd bijdragen aan discussie over nut en noodzaak van beheersmaatregelen;
- ontwikkelen en evalueren van monitoringsystematiek ten behoeve van andere locaties waar maatregelen worden genomen;

C. Monitoring bij herinstructie van soorten en translocatie van individuen als het gaat om het bewerkstelligen van levensvatbare populaties [buiten verzoek] en om bij herinstructies zo weinig mogelijk dieren te gebruiken. Hierbij gaat het om:

- succes- en faalfactoren bij translocaties of herinstructies en het handelingsperspectief voor terreinbeheerders;
- slaagkans instructies en mogelijke negatieve effecten op andere soorten (genetisch, besmettingsrisico ziektes/zoonosen).

D. Forensisch onderzoek

- opsporen van illegale vangst of uitzet van beschermde diersoorten;
- verwantschapsanalysen.

H1: Ecologisch onderzoek waarbij proefdierhandelingen worden ingezet

Om onderzoeksvragen te beantwoorden is vaak al voldoende informatie beschikbaar in databanken of wetenschappelijke literatuur, of kan voor nader onderzoek worden volstaan met onderzoekstechnieken die niet als dierproef worden aangemerkt (zie H2). In specifieke gevallen is aanvullend onderzoek noodzakelijk waarbij handelingen of ingrepen nodig zijn die wél een dierproef betreffen:

- Onderzoek dat is gericht op het vaststellen van het terreingebruik van dieren in ruimte en tijd, bijvoorbeeld in relatie tot specifieke vragen vanuit het wildbeheer, natuurbeheer of volksgezondheid (risicos dierziekten/zoonosen), waarbij onderzoekstechnieken als vangen, verdoven, merken en telemetrie nodig zijn.
- Onderzoek dat is gericht op het vaststellen van genetische uitwisseling of genetische verschroming van kleine populaties, of verspreiding van ziekten tussen populaties, waarbij onderzoekstechnieken als vangen en het nemen van DNA-monsters, bloedmonsters, weefselmonsters, speekselmonsters e.d. nodig zijn.
- Onderzoek dat is gericht op het verkrijgen van inzicht in maatschappelijke risico's, zoals het vangen, verdoven en aanbrengen van een zender bij plotseling in Nederland opduikende grote carnivoren (wolf, goudjakhals).
- Onderzoek dat is gericht op het evalueren van concrete maatregelen die zijn genomen om diersoorten te beschermen, zoals de aanleg van faunamaatregelen bij verkeerswegen, voor zover onderzoekstechnieken als merken en telemetrie nodig zijn.

Met deze dierproeven kan ecologische kennis worden verkregen over habitatgebruik, mobiliteit, genetische fitness van populaties, interspecifieke en intraspecifieke interacties zoals effecten van begrazing op aanwezige flora en fauna. Aldus verkregen onderzoeksresultaten vormen de basis voor onze wetenschappelijk adviezen aan beleidsmakers, terreinbeheerders en andere stakeholders. Ongeacht of het nu [buiten verzoek] zoogdieren, [buiten verzoek] betreft, de hierboven omschreven typen onderzoek leveren inzicht over gedrag en interacties tussen soorten, en de

effecten hiervan op natuur en maatschappij. Het onderzoek is nodig voor geïnformeerde besluitvorming: schadecompensatie landbouwgewassen, veehouderij, bosbeheer, visserij en waterbeheer, flora- en faunabescherming, aanrijdingen met wild, etc. Het is dit brede werkveld en de grote verscheidenheid aan onderzoeksvragen die ons worden voorgelegd dat wij in deze aanvraag de noodzaak zien voor een breed en algemeen geformuleerde aanvraag, die deze onderzoeken mogelijk maakt en daarmee ook aansluit op onze algemene projectvergunning in het kader van de WOD (Soortbescherming fauna 2017.D-0045) voor alle inheemse en uitheemse beschermde diersoorten.

Om toch een inschatting te geven van het aantal te verwachten dierproeven kunnen we terugkijken op cijfers van afgelopen jaren. Voor zover deze naar de toekomst mogen worden geprojecteerd, verwachten wij eerder een afname van het aantal en de ernst van dierproeven afnemen dan een toename, omdat technische innovaties (bijv. transponders, omvang en levensduur van batterijen, eDNA toepassingen) het ongerief van dierproeven kunnen beperken of zelfs voorkomen.

Bij door ons uitgevoerd veldonderzoek in de periode 2011 t/m 2015 vielen 14.744 dieren onder onze lopende F&F-wet ontheffing. Voor 16% van deze dieren betrof het een dierproef, waarbij 14% relevant zou zijn geweest onder ons gegunde projectvoorstel door de CCD (de overige 2% betrof dierproeven voor ecotoxicologisch onderzoek dat niet direct gericht is op soortbescherming en buiten deze aanvraag valt). Deze cijfers illustreren overigens dat dierproeven niet de hoofdmoot van ons werk zijn, en dat we in onze onderzoeken voor "slechts" 14% van de betrokken dieren toevlucht hebben moeten nemen tot het doen van een dierproef. Daar komt bij dat wij actief bijdragen aan het ontwikkelen en toepassen van alternatieven voor dierproeven.

Binnen ons onderzoek kunnen dierproeven worden verricht met buiten verzoek zoogdieren. Voor een overzicht van de handelingen, soortgroepen en overwegingen m.b.t. het welzijn en de GsVI van de soorten geeft Bijlage 1 t/m 5 een overzicht.

H2: Ecologisch onderzoek waarbij geen proefdierhandelingen worden ingezet

Door onze organisatie wordt op hoofdlijnen gewerkt conform de protocollen die zijn opgesteld voor inventarisaties voor & door de groene bureau's. In aanvulling op bovenstaande m.b.t. het uitvoeren van dierproeven verrichten wij onderzoek dat een NBwet ontheffing noodzakelijk maakt m.b.t. de volgende handelingen aan alle inheemse en uitheemse beschermde diersoorten:

Doden

Doden van dieren is in principe niet aan de orde en zal slechts incidenteel noodzakelijk zijn. In gevallen waarbij dieren ernstig ongerief ervaren wanneer ze letsel oplopen door het vangen, of reeds ernstig letsel hebben opgelopen door andere oorzaken kan het noodzakelijk zijn om dieren uit hun lijden te verlossen middels geëigende euthanasie methodes. Inschattingen over de noodzakelijkheid hiervan worden gemaakt door deskundige en bevoegde medewerkers.

Vangen

Voor het vangen van dieren wordt verwezen naar Bijlage 1 t/m 5.

buiten verzoek

buiten verzoek

buiten verzoek

Verstoren

Bij het verrichten van inventarisaties/ onderzoek valt verstoring van soorten niet uit te sluiten. M.b.t. het uitvoeren van inventarisaties zal rekening worden gehouden met de aanwezige soorten (eventueel in overleg met de terreinbeheerder), de tijd van het jaar waarin geen of minimale verstoring te verwachten is en de wijze waarop inventarisaties/ handelingen worden verricht in situ. Uitgangspunt is om verstoring tot een minimum te beperken zodat de GsVI van soorten niet wordt beïnvloed.

Voortplantingsplaatsen of rustplaatsen beschadigen of vernielen

Vernielen van voortplantings-, rust- en verblijfplaatsen kan incidenteel noodzakelijk zijn bij een translocatie wanneer de dieren niet met reguliere vangmethodes kunnen worden bemachtigd. Dit zou b.v. het geval kunnen zijn bij het verplaatsen van een dassenfamilie, waarbij 1 of meerdere individuen niet kunnen worden weggevangen en het afgraven van de burcht (in het geval die toch al zou verdwijnen door ruimtelijke ontwikkelingen) noodzakelijk is om de dieren te redden.

buiten verzoek

buiten verzoek

Onder zich hebben of vervoeren anders dan voor verkoop

WENR heeft een eigen sectielaboratorium waar dierecologische secties worden verricht. Hierbij wordt informatie verzameld over leeftijd, geslacht, biometrie, doodsoorzaak, maaginhoud, voortplantingsstatus etc, en om monsters te verzamelen voor eventueel vervolgonderzoek voor genetische-, veterinaire- en/of toxicologische doeleinden. Meer informatie is te vinden via onderstaande link:

<https://www.wur.nl/nl/product/Secties-op-wilde-fauna.htm>

Afhankelijk van de opdracht kan sectie worden gedaan op een scala aan soorten. Meest belanghebbende soorten waarop de afgelopen jaren sectie wordt gedaan zijn otters (WoT Ottermonitoring in opdracht van de overheid) en wolven (sporenonderzoek en sectie in samenwerking met DWHC Utrecht in geval van een dode wolf in opdracht van BIJ12 namens de provincies).

Hiervoor is het noodzakelijk om dode dieren onder ons te mogen hebben, te vervoeren en (delen van het dier) op te slaan. Daarnaast is het van belang om monsters (genetische, veterinaire zaken en/of organische microverontreiniging) te mogen uitwisselen met andere onderzoeksinstituten. In veel gevallen gaan restanten van het karkas naar Naturalis of een ander museum met een wetenschappelijke en/of educatieve doelstelling. Vervoer is veelal van de locatie van doodvondst naar ons laboratorium. Opslag vindt plaats in onze koel- of vriesruimte (kadaver) en in koel- of vrieskasten (losse monsters, kleinere dieren) in ons instituut.

Naast het vervoer van dode dieren voor secties kan in het geval van herintroducties of translocaties het vervoer van levende dieren aan de orde zijn. Dit betreft dan veelal ook een dierproef waarbij dus ook de condities in H1 leidend zijn.

H3: Kweken/ huisvesting

Voor herintroducties kan (naast wildvang) ingezet worden op het fokken en kweken van soorten. Dit is de afgelopen jaren het geval geweest bij het herintroductie van de

buiten verzoek

buiten verzoek

Huisvesten van proefdieren kan incidenteel plaatsvinden t.b.v. het testen van nieuwe technieken of t.b.v. het herstel van proefdieren na een operatie. Zie bijlage 1 t/m 5.

Achtergrondinformatie:

<https://www.wur.nl/nl/Dossiers/dossier/Wolven-1.htm>

<https://www.wur.nl/nl/Dossiers/dossier/Wilde-hoefdieren.htm>

<https://www.wur.nl/nl/Dossiers/dossier/Otters.htm>

<https://www.wur.nl/nl/product/Secties-op-wilde-fauna.htm>

<https://www.wur.nl/nl/product/Ecologische-Genetica-1.htm>

